

KRITIKA ČISTE POLITIKE

Mustafa Cerić

Svjetski bošnjački kongres, Bošnjačka akademija nauka i umjetnosti, Sarajevo, B&H

Immanuel Kant je svoju "Kritiku čistog uma" bazirao na tri pitanja: Šta mogu da znam? Šta mogu da činim? I čemu mogu da se nadam? Nije mi poznato da se neko bavio "kritikom čiste politike". Odlučio sam da se time pozabavim, postavljajući tri paralelna pitanja u vezi kritike čiste politike: Šta mogu da smislim? Šta mogu da uradim? I čemu mogu da služim? To bi, najvjerojatnije, bila pitanja jednog idealiste u politici. No, pošto je danas manjak idealista u politici, onda bi realisti ili oportunisti, kao dominantna klasa u današnjoj politici, vjerojatno, postavili ovakva pitanja: Šta mogu da slažem? Šta mogu da ukradem? I kako mogu da se izvučem? To je bellu strašno, hrabro i naopako. Ali u tome i jeste tajna ovog vremena - sve je okrenuto naopako ("upside down"). Upravo o tome Slavoj Žižek, slovenski kulturni kritičar, filozof i psihoanalitičar, govori u svojoj knjizi "Hrabrost beznađa" ("The Courage of Hoplessness") na način da i kad smo pesimisti mi vidimo svjetlo na kraju tunela. Ali, kaže Žižek: - Tek kad sami shvatimo da je naša situacija skroz beznađna - kad vidimo da je svjetlo na kraju tunela zapravo prednje svjetlo voza koji nam se približava sa suprotne strane - tek tada shvatimo da se može dogoditi fundamentalna promjena. U ovom radu, pokušat ću dati moje refleksije da politiku kao utopiju i politiku kao entropiju - kao kritiku čiste politike.

* * * * *

LJUDSKA PRAVA U PROCIJEPU IZMEĐU RELIGIJE I POLITIKE

Ivan Zvonimir Čičak

Hrvatski helsinški odbor, Zagreb, Hrvatska

Ideja ljudskih prava u modernom kontekstu nije tako stara kao što ljudi često govore. U ljudska prava ne može se ubrojiti ni ustanak Spartaka, ni „politički program“ Isusa Krista, ni Muhameda, pa čak ni američki Ustav. Američki Ustav je dokument slobode, a ne ljudskih prava. Prema teoretičaru Burgenthalu, prvi međunarodni dokument ljudskih prava je zaključak Berlinskog kongresa 1878. kojim se ukida ropstvo, i pruža međunarodna zaštita kršćanskoj manjini u Otomanskom carstvu.

Ljudska prava u modernom kontekstu počinju se artikulirati poslije 2. svjetskog rata, prije svega Općom deklaracijom o ljudskim pravima UN. Iz tog dokumenta, kao izvorišta, nastaju i mnogi dokumenti poput Europske konvencije o ljudskim pravima, sa svim mogućim protokolima, pa i mnogim drugim dokumentima. Pravo „zaživljavanje“ ideje ljudskih prava počinje nakon Europske konferencije o sigurnosti i suradnji u Helsinkiju, kada se, u tzv. trećoj košari, ljudska prava artikuliraju kao „politički projekt“. Taj „politički projekt“ imao je prije svega za cilj rušenje totalitarnog komunističkog poretka, prije svega u europskim državama. Sovjeti su dočekali na nož nicanje „helsinških grupa“, prije svega one u Moskvi, kada su svi članovi javno deklarirane grupe pohapšeni, ali su potom na pritisak Zapada uskoro i pušteni. Disidentski helsinški pokret širi se Europom, i male grupe intelektualaca zapravo služe zapadnoj politici za destabiliziranje i, u krajnjem cilju, rušenje totalitarnog komunističkoga poretka.

Nakon pada komunizma pokret za ljudska prava, prvenstveno ona u Europi, traži nove ciljeve, budući su ciljevi iz prve generacije ljudskih prava uglavnom ostvareni. Polako pokret dobiva dimenzije „religijske sekte bez Boga“, čime nastoji ući u prostor, koji je vrlo otvoren s obzirom da licemjernost i neučinkovitost okamenjenih religijskih struktura, bez obzira na činjenicu da li se radi o kršćanskim zajednicama ili nekim drugim. I politika i religijske zajednice doživljavaju taj novonastali pokret nadasve kao konkurenciju, i to zbog činjenice što mnogi pojedinci i grupe, izlazeći iz okvira nevladinih organizacija za ljudska prava, zapravo ulaze i u političku arenu za vlast. Pravo na „ljudska prava“ preuzela je ljevica, prije svega zato što su liberalne političke stranke zatajile, budući bavljenje ljudskim pravima nije donosilo političke poene u realnoj politici, dok je desnica pod velikim utjecajem religijskih zajednica doživljavala pokret za ljudska prava kao konkurentski, s obzirom da je ulazio u njihovo područje, prije svega javnog morala, zbog čega su religijske zajednice uz deklarativnu podršku ideji ljudskih prava, u biti pokazivale ne samo nervozu, nego i antagonizam prema konkurentima.

Neosporna je činjenica da su pojedini dijelovi religijskih skupina djelovali na unaprjeđenju ideje ljudskih prava, prije svega na socijalnom planu (Caritas, Merhamet i drugi), kao i u školovanju i prosvjetljavanju siromašnog pučanstva u Aziji, Africi i Latinskoj Americi.

U svijetu se sve više aktualizira jačanje utjecaja religijskih zajednica, prije svega na izvorišnim idejama, bilo Evandjelja, Kurana ili bilo kojih drugih svetih knjiga, za jačom prisutnosti religijskih skupina na području ljudskih prava.